

el sentit de redós del vent i el fred, en la versió quatrecentista del *Decameron*: «un petit *recés* de mar» v, § 1, 292 36 (trad. «seno di mare»). La loc. *a recés del (vent)*, en l'agricultura del prior Agustí de Perpinyà-Banyoles (1617); en l'Astrologia de Gilbert-Corsuno *recessus* 'allunyament dels astres' no és mot català, car s'ha deixat en el llatí de l'original, sense traduir. Modernament, prenent *recés* per un plural, ha passat en part a tenir la forma *rōsé* (que hom grafia analògicament *rezer*), avui molt estesa en el llenguatge parlat de gran part del territori, incloent-hi la rodalia barcelonina, i molt dominant en la llengua literària: fet paral·lel al de *xiprer* CIPRESSUS, i predomini que en el nostre cas es comprèn com a fomentat per l'ús (majoritari o, per a molts, exclusiu) de la locució adverbial prepositiva *a recés (de)*, en la qual es prenia per un plural.

En extensió geogràfica la forma primitiva s'ha mantingut predominant a les comarques del Nordest, de les Illes i del Migjorn valencià, i ha seguit essent la usada pels escriptors nats o provinents d'aquestes zones.

Després d'haver organitzat la defensa solidària, i redactats els escrits de totes les víctimes de l'infame complot «governatiu», l'esperança suscita el repòs en la cella del Castell: «penseu en un pobre que està tuit de fred, al pic de l'hivern, sobre la neu, a prop del marge d'una carretera, i penseu que de sobte 'l porten a *racés* en una casa hospitalària: l'escalfor de la llar li arriba a la pell, com un bés de la vida, que l'amanyaga», Coromines; «els pares s'han fet vells, el teu primer fill encara no parla ---, i els teus parents més pobres cerquen el teu *recés*; però tu has portat una existència sana --- tu sortiràs de casa teva --- la teva pàtria s'adonrà del teu treball ---»; «un *recés* per abrigar-se quan ve l'hivern»; «no quedà ni una mata de boix per registrar, ni un racó de la gruta, ni un *recés*, ni una gàbia ---», Coromines (*Presons Im* 1, XIII, p. 129; *Vida Austera* II, § 5, p. 149, O C, 706b46; id. 1, IV, § 2, p. 248, *Prometeu*, p. 27, O. C., 229a15); el seu recull de novel·les breus *A recés dels Tamaris* (O C, 455-518) es publicà el 1925. També la seva esposa, gironina, ho escrivia així: «sembla que an el teu costat no em pot passar res, i que estic a *rassés* del temporal» (carta a ell, 25-II-1906). Així els ho vaig sentir sempre a tots dos.

Era constantment en la locució adv.-prep, quasi única en ús oral. Jo mateix en la locució no ho he dit mai d'altra manera (*a recer de*, *DFa*, m'és quasi inoït), mentre que dic i he sentit sempre frases com «allí hi ha un *recer*...» De fet el meu pare també usà la forma innovada (escrivint a la meua mare, llavors promesa, 1901): «la vida ho vol així: l'últim *rasser* del cor aont el calor s'hi guarda, és el de l'amor als fills». Pel que fa a *recer*, encara que no en l'autògraf, figura en un pasatge a la 1<sup>a</sup> ed. de *La Vida Austera* (p. 132)

No era una singularitat literària d'ell (nascut a Bna de pares de l'Alt Emp), car trobem el *racés* fins en l'estil tan barceloní de Pons i Massaveu; i sovint en escr. del NE, com. «Vosaltres --- ofenen a Déu amb vostres borrraxeres, amb vostres pecaminoses fa-

randoles, fent servir als sants per tapadora, ballant y baladrejaent al *recés* de les santes ermites, sota mateix de les llodrigueres, on --- s'hi estava escolant algun --- martiritzat ---», MrnVayreda (*Puny* 1, 1, 45 (42)); «manifestaren desigs de bastir una casa nova, expressa, pel *recés* dels Sants Exercicis, prop d'alguna ermita ---», P. Miquel Batllori, barceloní? (*Annals del C. d. Cult. Val* VIII, 21).

En els balears: «*Recés Espiritual*» nom d'una institució religiosa del bisbat de Mallorca, muntada a primers de segle (*BDLC* VIII, 222); *recés* en els escrits alcoverians, *BDLC* XIII, 2; «Qui vers vostre *recés* cerca guiatge ---», Pons i Marquès (*IdOr* VI, 85); més en *Dag* i *AlcM*, però també a les altres illes (almenys adverbialment: eiv. «*arrasés*. a cubierto», PzCabr.); observem tanmateix les cites de *recer* i *arrecer* que dóna d'escr. alt-emp i mall. *AlcM*, s. v. *rezer*

*Recés* també en terres val, almenys cap al Sud: el bon jaient del monoverí Canyís troba que «no ha millor *rassés* que 's faldetes de una fadrina» i que molts van «buscàn un *rassés*» o sigui «casarse con novia rica» (*Canyissaes*, 95, 131); nota marginal d'EnrValor al *DFa* (amb consell de J G M) que sembla que s'hagi d'interpretar en el sentit que a Castalla diuen *recés*, pl. *řesézos* en l'acc. per a la qual prefereix *recer* el *DFa* (o que també hi diuen *recer*?) D'allí passà manllevat al murc. *resés* (GaSoriano). En el Nord val és més aviat sense la -s; tanmateix: «no vana / causa aquest ton quiet *recés* torbar me mou», GaGirona (*Seidia*, 201; 224). Però d'aquella banda, almenys en l'ús substantiu, veig més aviat: «Cerquem un *recer*, i en la foscor de la nit, una ombra que ens amague de la llum argentada de la lluna», Vicent Segarra; «en la part de l'ombriu --- són riquíssims de terrissa --- contrastant amb les coves del mateix lloc, situades al *recer*, les quals no presenten tanta quantitat de jaciment prehistòric», JPorcar (*BSCC* XVI, 118; XIV, 241)

En l'ús rural ho he sentit sobretot en el Migdia del Prnc, allà sempre sense la -s: *el řasé*, costat arrecerat d'uns llocs, Penedès central (Pacs, 1955). Car de fet ve, per aquella banda, a substituir *solei*, *soleia*, *solana*, de més al Nord; sobretot en variants *l'arōsé* de *Les Boveres*, a la banda solana del tossal de Montferri (Baix Gaià), 1964 *Reixer* al Pont de Suert (?), *AlcM* (1 *arrexer*).

D'altra banda, *rocer*, propi de la zona Baix Urgell-Garrigues: *řosé* a Almatret i Granyena; «en aquella punta no n'hi ha gaire de *řosé*» 'indret arrecerat del vent' (un pagès dels Omellons que jo volia induir a anar-hi a pendre notes un dia nadalenc), 1935; així deu arribar fins cap a Balaguer (V. el dim) i a Bellpuig i a la Floresta; segons *AlcM*, que no sé com s'ho manega per creure deguda a influència de *ros* aquesta variant, certament inexplicable per fonètica, com que també he sentit *arrocera* («*arōserá* per arrecerat» a les Borges: Arqués, *BDLC* VI, 53), deu ser per contaminació d'*arrossegar*, com sigui que no és rar que per soleies baixin camins de rōssec de troncs i hi traslladin eines agrícoles amb un rossegall (potser ajudant-hi *roceret* per influència d'un *redosset* > *rodesset*, metàt.